

A »SOK HUHÓ SEMMIÉRT« ELSŐ MAGYAR FORDÍTÁSAIRÓL.

A régi magyar szinpad műsorán levő szindarabok szerzőinek kérdését sokszor igen nehéz tisztázni, mert szinlapjaink 90°/_o-a rendesen elmulasztja a darab írójának nevét a szinlapra kinyomatni. Kivételt többnyire csak akkor tesznek, midőn valami klasszikus íróról van szó, vagy a szinlap magyar szereplői nyomán nem sejteti a közönség, hogy a kérdéses darab pl. »ama híres Kotzebue« tollából került ki. A kutató munkáját azonfölül egy más körülmény is megnehezíti. Ugyanis közönségcsodítás céljából vagy új és hangzatos címet adnak a darabnak, vagy pedig csupán a magyarázó címét nyomtatják ki, hogy így a darab az ujság ingerével hasson, mielőtt a szinpadon látják. Már most ha hozzá-
veszszük, hogy az eredetinek címe megváltozott a szereplők neveivel együtt és ezenfelül se az eredetinek írója, se a fordító neve nincs a szinlapon, az áldatlan keresgélésnek hosszavége nincs s rendesen a véletlen az, a mi helyes nyomra vezet. Ilyen véletlennek köszönhetjük, hogy az *Egymást bosszantók* címe alatt megtaláltuk a *Sok hűhó semmiért* első magyar fordítását, mely Beck Henrik mannheimi kiváló színésznek (1760—1800) Shakespeare idézett darabját *Die Quälgeister* furcsa címe alá rejtőző átdolgozása nyomán készült. Az egykorú magyar színházi Almanachok (1809, 10, 11, 12-ből) csak a fordítónak *Benke Józsefnek* a nevét emlegetik, de azzal adósaink maradnak, hogy kinek a darabját fordítja.

Az »*Egymást bosszantók*«-nak 1807 augusztus 12-énél régibb előadását én nem ismerem. Ferenczi Zoltán¹ azt állítja, hogy Kolozsvárott 1804 előtt is adták, de mivel adattal nem tudja állítását támogatni, teljes hiteléhez szó fér.

Egy más alkalommal² azt irtuk, hogy a Benke-féle fordítás nem magyarosítás abban az értelemben, a mint azt Kultsár

¹ A kolozsvári színészet és színház története. Kolozsvár, 1897. I. az 509. lapon.

² Shakespearei nyomok irodalmunkban. Kisfaludy-társ. Évlapjai. Budapest, 1890. XXIII. kötet 121. lap.

1807-ben kívánta. Ez állításunk támogatására idézni fogjuk azt a három színlapot, mely a Fánccsy-féle nagybecsű gyűjteményben ránk maradt. E színlapok szerint a darabban csak egy magyar nevű szereplő fordul elő: Pávay generális, a ki nem más mint a Beck Henriktől »General von Pfauen«-nak keresztelt Leonato, Messina kormányzója. Azt természetesen nem tekinthetjük magyarosításnak, hogy a németben Schmiergel-re keresztelt Verges, a szín-lapon következetesen mint Virgel szerepel.

E három színlap közül a várad-olaszi a legrégebb: 1830 szeptember 22-éről s azért első helyen azt közöljük teljes szövegében:

VÁRAD—OLASZI

A' FELSŐBBEK' ENGEDELMÉVEL

ma, Szerdán, Szeptember, 22-dik napján, 1830

A NEMZETI SZINJÁTSZÓ-TÁRSASÁG ÁLTAL

előadatik

AZ EGYMÁST BOSZSZANTÓK.

Vigjáték 4 felvonásban.

SZEMÉLYEK:

A Herceg	László
Pávay, Generalis	Magos
Emilia, a' leánya	Lászlóné
Izabella, a' huga	Széppataki Johanna
Major Strahl	Fántsy
Kapitány Linden	Kilényi
Gróf Rád	Kubay
Charles, a' komornyikja	Lang
Seil, a' Herceg' komornyikja	Molnár
Philippine, szobaleány	Langné
Duppering, Falusi-Biró	Éder
Virgel, Kis-Biró	Török
Éjjeli-Vigyázó	Farkas
Egy Iródiák. Esküdtek. Parasztok.	

A' Tek. Ns. Vármegye Urirendeinek öszvejövelele' tekintetéből halasztotta a Nemzeti Játszó-Társaság tegnapi napról mái napra az előadást, melly alkalmatossággal kívánta ezen jeles mulattató Darabbal alázatos tiszteletét tenni.

Bémenetel' árra:

Zártszékre 40 kr. — Parterre 30 kr. V. Cz.

Bilétek előre találtatnak délutáni 2 órán túl a Játékszínben, a »Bárány« című Vendégfogadó Szálájában.

Kezdődik a' Játék 7 órakor.

Az angol darab nevei tehát így németesedtek meg:

Don Pedro (A Herceg)	Dogberry (Duppering)
Don John (Graf Rad)	Verges (Schmiergel) = Virgel
Claudio (Major v. Strahl)	A Sexton (Éjjeli-Vigyázó?)
Benedick (Hauptmann v. Linden)	A Friar ?
Leonato (General v. Pfauen) = Pávay	A Boy ?
Antonio (Hauptmann v. Linden)	Hero (Emilia)
Balthazar (Seil)	Beatrice (Izabella)
Borachio } (Charles)	Margaret }
Conrade }	Ursula } Philippine

A kisebb szerepek e szerint a feldolgozásban össze vannak vonva. Mennyi esik ebből a német és mennyi a magyar szövegre, azt hisszük, mellékes kérdés. A másik két előadás szinlapja 1834-ből való. E két budai előadáson kívül e darabnak több fővárosi előadását nem ismerjük. Úgy látszik, hogy a darab fő vonzóereje Fántsy játékában volt, ki midőn 1834 decz. 1-én megvált a budai szintársullattól, e darab többé ott előadásra nem került. Hogy e két előadás nagyon jó lehetett, azt a Honművész kritikájából gyaníthatjuk, mely ezzel a magasztalással végződik: »előadása minden részleteiben a legszigorubb várakozást is voltaképen kielégítheté«.

Az első budai előadás szinlapján nincs rajta az előadás napja, de mivel tudjuk, hogy a januáriusi bérletben csak egyszer adták, az előadás napja nem lehet más, mint 1834 Januárus 12.

Januáriusi bérlet.

8-dik szám.

Szabad királyi nemes BUDA fővárosa színházában.

NEMZETI JÁTÉKSZIN.

EGYMÁST BOSZSZONTÓK.

Vigjáték 5 felvonásban.

SZEMÉLYEK:

Herczeg	Baranyi úr	Philippine, Emilia	
Strahl, őrnagy	Fáncsy úr	szobaleánya	Pályné assz.
Linden, kapitány	Toth úr	Duppering, bíró a	
Pávai, tábornok	Nagy úr	faluban	Megyeri úr
Emilia, a' leánya	Bartháné assz.	Iró diák	Szalkay úr
Izabella, a' tábornok	Szentpéteryne	Virgel, esküdt	Szóllósy úr
testvéreinek gyer-	assz.	Éjjeli őr	Somogyi úr
meke		Szolga	Polgár úr
Gróf Raád	Farkas úr	Seil, a herceg	
Charles, a komor-		komornyika	Demjén úr
nyika	Telepi úr	Őrök	

Bémenetel ára: Közép páholy 5 frt. Felső és alsó 4 frt. Zártszék 1 frt.
Földszint 50 kr. Második emeletbeli zárthely 50 kr. Második emeletbeli
elsőhely 30 kr. Karzat 15 kr. váltóban.

Kezdeté 6 órákor, vége 8 után.

A budai 2-ik előadás szinlapját 1834. május 3-ikáról az különbözteti meg az elsőtől, hogy Philippine szerepét Pálnétól *Laborfalvi Róza*, Duppering szerepét pedig Megyeritől *Bartha János* veszi át. Nem lesz érdektelen azt is megjegyeznünk, hogy a téli előadás okos intézkedéssel 6-tól 8-ig, a tavaszi ellenben 7-től 9-ig tartott.

Májusi bérlet

2-dik szám

Szabad királyi nemes BUDA fővárosa színházában.

NEMZETI JÁTÉKSZIN.

Szombaton, Május 3-dikán 1834

EGYMÁST BOSZSZONTÓK

Vígjáték 5 felvonásban.

SZEMÉLYEK:

Herczeg	Baranyi úr	Philippine, szobalánya	Laborfalvi Róza
Strahl, őrnagy	Fáncsy úr		
Linden, kapitány	Toth ur	Duppering, bíró a faluban	Bartha úr
Pávai, tábornok	Nagy úr	Iró diák	Szalkay úr
Emília, a' leánya	Bartháné assz.	Virgel, esküdt	Szóllósy úr
Izabella, a' tábornok testvérének gyermeke	Szentpéteriné assz.	Éjjeli őr	Somogyi úr
Gróf Raad	Farkas úr	Szolga	Polgári úr
Charles, a' komornyika	Telepi úr	Seil, a' herceg komornyika	Demjén úr
		Örök.	

Április 30-kán a' játékszinben elveszett egy katonai szabadságlevél 5-ik artileria ezredtől, kéretetik a' jószívű megtaláló, ne terheltelessék a' játékszini pénzszedőnek általadni.

Kezdetre 7 órakor, vége 9 után.

De míg a fővárosban és a vidék több helyén Benkének ezt a régi fordítását adták, Miskolczon évekkal előbb a *Sok hűhó semmiért* egy új átdolgozását hozták dívatba. Az új fordítás címe megint ép oly kevéssé sejtette az eredetit, mint az *Egy-mást bosszantóknál*, de itt legalább némi támaszpontul szolgált a szinlap ezen megjegyzése: »*A halhatatlan emlékezetű Schakespeare (sic!) hátra maradt irományai közt találatva (!!!) szinre bocsátatott Valter Scott által, Németre fordítatott Keszler által; Magyarra Pápay István által.*« De elég egy tekintetet vetni a *Sok hűhó semmiért* játszó-személyeire és többé nem lehet kétségünk, hogy »*A feltámadott meny-asszony*« sensatiós címe minő shakespearei darabot jelent.

De honnan meríthette a fordító, hogy ez a darab Shakespeare hátramaradt iratai közt találtatott? Sensatio-hajhászatból tette-e ezt, vagy pedig — félreértésből? Mi inkább az utóbbi mellett foglalkunk állást a következő okból: Ugyanis 1810-ben Berlinben, Hitzig kiadónál néhány Shakespeare-dráma fordítása jelent meg ily czimmel: Shakespeare's von Schlegel noch unübersetzte dramatische Werke, übersetzt von mehreren Verfassern, Drei Theile. Ennek a gyűjteménynek a II-ik részében van a Viel Lärmens um Nichts von G. W. Keszler.¹ Ez a Keszler ugyanaz kétségtelenül, mint a kit a magyar szinlap emleget. Már most a magyar fordító látván azt, hogy oly darabok gyűjteménye áll előtte, melyeket Schlegel (1797—1810 Berlin, 8 kötetes kiadás) nem fordított le, azt hihette, hogy a le nem fordítás egyetlen oka az lehetett, hogy a szindarabokat utólagosan fedezték föl! De az sem lehetetlen, hogy a színház rendezője sensatio-hajhászat czéljából találta ki e »fölfedezést« s nem igen félt attól, hogy Miskolczon valaki szemére vesse az irodalmi tájékozatlanságot. És ha figyelembe vesszük, hogy e darab jutalomjátékul választatott és olyannak jelezték, mint a mely »Egészen újj (!), Pompás, Vig Néző Játék« — a jámbor csalást jó lélekkel megbocsáthatjuk, mert ismert dolog, hogy jutalomjátékoknál minden irányban a felelőség a jutalmazandó vállaira nehezedett.

A darab személyzete teljesen megegyezik a Shakespeare darabjával. De beszéljen az előttünk eddig egyetlen szinlap maga helyett, csupán azt kívánjuk még megjegyezni, hogy ezt szintén a Fánscy-féle szinlapgyűjtemény őrizte meg az utókor számára.

¹ E fordítás különben ily cz. gyűjteményben is megjelent egy évvel később: Shakspeare's dramatische Werke, übersetzt von A. W. Schlegel und J. J. Eschenburg 18 kötet, Wien, bey Anton Pichler. 1810—12, a 11-ik kötet 171—300-ik lapjain. A német és magyar fordítás személynevei az alább jelzendő módon térnek el egymástól és az angol eredetitől:

Don Pedro	Don Pedro	Don Pedro
Don John	Don Johann	Don Juan
Claudio	Klaudio	Claudio
Benedick	Benedict	Benedetto
Leonató	Leonato	Leonato
Antonio	Antonio	Antonio
Balthazar	Balthasar	Balthazar
Borachio	Borachio	Borachio
Conrade	Konrad	Conrado
Dogberry	Hartriegel	Pamphilio
Verges	Holzapfel	Talabastra
A Sexton	Ein Küster	Segrestyés
A Friar	Ein Mönch	Egy Remete
A Boy	Ein Knabe	Egy kis Gyermeke
Hero	Hero	Hero
Beatrice	Beatrice	Beatric
Margaret	Margarethe	Margaretha
Ursula	Ursula	Ursula

MISKOLTZ.

Ma Szombaton December 22-dik Napián 1832

A NEMZETI SZINJÁTTZÓ TÁRSASÁG ÁLTAL

IFJU LÁNGNÉ részére

előadatik

A FELTÁMADOTT MENY-ASZSZONY.

Egészen új Pompás Vig Nézô Játék 5. Felvonáshan. A halhatatlan emlékeztetű Schakespeare hátra maradt irományai közt találatva színre bocsátatott Valter Scott által. Németre fordítatott Keszler által : Magyarra : Pápay István által.

SZEMÉLYEK:

Don Pedro, Arragoniai Herceg	Ujfalusy
Don Juan, törvénytelen ágyból született Testvére	Marosi
Claudio Florentziai } Ifju Nemes Hadi Tisztek	László
Benedetto, Paduai } D. Pedro kedveltjei	Fántsy
Leonato Messinai Helytartó	Id. Láng
Hero, a' leánya	'Sófia
Antonio, Leonato' Testvére	Rátság
Beatric, a' Leánya	Újfalusyné
Balthazár, D. Pedro Komornikja	Varga
Egy kis Gyermekek	L. Moritz
Borachio } D. Juan meghitjei	Ifju Láng
Conrado } D. Juan meghitjei	Ragáli
Pamphilio } Messinai Törvény tudók	Éder
Talabastro } Messinai Törvény tudók	Détse
Margaretha } Hero komornái	Ifju Lángné
Ursula } Hero komornái	Kovátsné
Egy Remete	Kis
Segrestyés	Moldovai
Első } Polgári Őr	Károly
Második } Polgári Őr	Mihály

Állortzás Bálos vendégek, Népség, Katonaság, Szolgák.

Minden rendenn levő kegyes Hazafi Pártfogóim!

Nemzeti intézetünk mellett le élt Napjaimat többnyire e' Tekintetes Megye kebelébe állított Nemzeti oltáron áldozva voltam szerencsés el tölteni, 's visza emlékezve arra, hogy édes Hazai tisztembe e' Tekintetes Megye 's Anyavárossa' Lelkes Hazafiai szives kegyelme erősített mindenkor, szerencsésnek érzem magam' most is, midőn a jutalmamra rendelt egészen új Játékkal kegyes pártfogásokért esedeznem lehet, ki Kegyelmekbe ajánlva vagyok: legalázatosabb Szolgálójok

Ifju LÁNGNÉ.

Biléteket előre parancsolni lehet egész nap a' Játékszinbe.

Bemenetel ára: Felső Páholy 3 fl. Alsó Páholy 2 fl. 30 kr. Zártszék 40 kr. Parterre 30 kr. Galleria 15 kr.

Kezdete 6. Óraker.

A *Sok hűhó semmiért* cz. Shakespearei vígjátéknak, egy gyöngé német átdolgozás alapján készült magyar fordítása az *Egymást bosszantók*-on kívül a magyar színpad 1832-től kezdve tehát egy jobb fordítást is használt, mely a »*Feltámadott menyasszony*« címmel az eredetinek jobban megfelelő szöveget ismertetett meg a magyar közönséggel.

Mit ért az egyik, mit a másik fordítás, nem mondhatjuk meg. Tán valamelyik régi színház megőrizte a sugókönyveiket. Ha irodalmi magasabb értékük mivoltáról kétségeink nem lehetnek, a magyar színészettörténet szempontjából kétségkívül érdemes volna rábukkannunk.

BAYER JÓZSEF.